

PŘÍSPĚVEK DO DISKUSE

„Intelektuál proti revoluci“ nadepsal Emmanuel Berl nejdůležitější kapitolu svého pamfletu *Mort de la pensée bourgeoise* (Smrt buržoazní myšlenky), jehož obsahem je nekonformismus (neztotožnění se) intelektuála s buržoazní kulturou. Nové jméno pro starou věc: intelektuál nad třídami. Více nežli kdy jindy je tato otázka středem literární — často i příliš literární — diskuse: rozpor dvou světů, směřující již dnes ke konečnému boji, staví intelektuála ultimativně před jeho životní otázku: kráčet k zániku v systému úpadkového kapitalismu v tiché pasívnosti, ba i pod firmou „levé opozice“ — ke konci kapitalismu a tím i svému konci — anebo obrátit svou tvůrčí energii, rozšířenou v opravdovou bojovnou opozici, proti tomuto systému spolu s revolučním proletariátem: nejen opozičně (na tomto stanovisku ztroskotál Berl), ale konstruktivně: za diktaturu proletariátu.

Berl má odvalu. Pochopil celou tu bezvýchodnost „nekonformismu za každou cenu“ a předkládá navzdor veškeré intelektuální osamělosti ještě sebevražedný požadavek, že kritika nesmí se podřídit žádnému důsledku, třeba z ní plynoucímu. Tedy kritiku bez určitého cíle, jen s negativním, nekonformistickým směrem proti buržoaznímu myšlení.

To vše proto, že Berl — vzdor svým často překvapivě dialektickým náhledům — zůstal v jádře anarchistou. Neboť on vidí stroj vždycky ještě očima odpůrce stroju a neodkryl

v něm mocný nástroj plánovité výstavby. Neboť on nemůže pochopit jádro dnešní racionalizace a normalizace: zoufalou námahu kapitalismu zadržet svůj rozklad. Tak stává se Berlovým ideálem „L'homme contre la pensée bourgeoise“ — člověk proti buržoaznímu myšlení — pro koho?

Agónie buržoazní kultury předvádí na tisíce takových intelektuálů, výraz to anarchistických křečů, výraz vnitřního úpadku, který jakožto nadstavbu způsobuje sebevražedné nálady o zániku západní Evropy, které nevědí ničeho o protistojící moci, o proletariátu, a které mají zánik kapitalismu za zánik vůbec. I tato nečinnost domněle bojovného vytrvání „nad třídami“ je známkou agónie. Je také známkou úpadku inteligence — protože nemá opravdu řešícího, revolučního východiska.

Neboť jaký je význam oněch formálních světových revolucí od ismu k ismu, od impresionismu k expresionismu, od kubismu ke konstruktivismu, oněch „převratů“, které se tak často zpitvoří před intelektuály jako podzemní revolucionářství — proti historickému úkolu revolučního proletariátu? Co jsou měřítko nekonformistického „revolučního ducha“ oproti revolučním a rekonstrukčním cílům dělnické třídy?

Stojí-li na jedné straně Berl, Karl Kraus a F. X. Šalda, jejichž nekonformismus dosahuje právě tam, kde počíná působit revoluční činnosti proletariátu, nestojí daleko od nich ani ti, kteří to dotáhli až k uvědomění si proletariátu — ale nic víc dále. Jsou to ti, kteří dobře prohlédli, že jde o víc než revoltu, že jde o revoluci — ale také ti, kteří porozuměli historickému materialismu jen napolovic, tím, že na vytváření pokrokových forem kladou hlavní důraz a že svedení tendencemi svého speciálního pracovního úseku zdůrazňovali formu před obsahem.

Jsou to takoví Teigové, kteří toho vždy tolik mluví o sociální funkci obytného domu, ačkoliv jde již dlouho o třídní funkce — soudruhu Teige, k „sociálním funkcím“ dotáhli to i buržoazní sociologové, a to právě je známkou reformistické ideologie — takoví Nezvalové, Seifertové, Horové, Halasové,

pro které kolektivu tak vzdálená poezie Apollinairů a Rimbaudů znamená stále ještě vrchol všeho básnictví; takoví Štyrští konečně, jimž svítivé formy — zde uzavírá se okruh k Teigům — rozložené světelné spektrum zdají se jedinou mocí, jediným pobuřujícím faktem dnešní doby.

Jsou to ti intelektuálové, kteří z nových forem, vyrůstajících v úpadkovém období kapitalismu všude, brzy průkopnický, brzy jako květy z bahna, chtějí vystavět nový svět, aniž by zničili starý obsah, aniž by stvořili předpoklad pro nový obsah. Racionalizace a „spolupráce moderních energií“ nejsou ještě historickým pokrokem. A tím méně revolucí. Revolucí je především nový třídní obsah, jehož tyto formy nabudou za diktatury proletariátu. Je to diktatura proletariátu, která stojí na denním pořadu dneška, a ještě dlouho ne socialistická společnost. Proto není mezi konstruktivismem Mendelsohna, Loose a Teiga a konstruktivismem Tatlina, Gincburga a Lisického — i když např. poslední z nich došel k opravdově revolučnímu konstruktivismu teprve po dlouhém formalistickém kolísání — jiného rozdílu nežli mezi normalizačním úřadem říšskoněmeckého kovoprůmyslu a nejvyšší radou pro plánovité hospodářství v Sovětském svazu. Celý rozdíl mezi kapitalistickou a socialistickou racionalizací. Celý rozdíl mezi buržoazním a proletářským třídním obsahem.

Pak ovšem hlavní linie manifestu, s nímž se Levá fronta obrací k veřejnosti, vypadá tak, jak linie Levé fronty, má-li to být skutečně fronta revolučních intelektuálů, vypadat nesmí. Levá frazeologie neznámá ještě ani zdaleka „revoluční perspektivy“; i sociálfašismus Masarykův, Peroutkův a Hamplův je „levý“, levý ve smyslu třídně uvědomělého měšťáctva. Ale pak by fakticky mezi levostí tohoto manifestu a levostí Masarykovou byl jen rozdíl v nuancích. Také Masaryk se neztotožňuje s fašistickým numerem clausem, ale ztotožňuje se se sociálfašistickým hospodářským numerem clausem; také Masaryk se ztotožňuje s každým nemotorným, všeobecným vykřikováním záměrů finančního kapitálu. Je tedy za všech okolností nutno klást otázku, která nejen obsahuje

nekonformismus, ale také jasně říká, s kým jsme konformní.

Protože pro „novou racionální hospodářsko-sociální a civilizační rovnováhu“ máme ještě jiný výraz, a to „hospodářskou demokracii“, protože také sociálfašismus jakožto předvoj finančního kapitálu bojuje proti „liberalistické kultuře“ a pro fašistickou diktaturu a kulturu, „lépe“ odpovídající monopolistickému kapitalismu; protože materialistickému světovému názoru již dlouho nikdo nesesedne na lep: materialismus bez revoluční dialektiky je více než „zpátečnictví“, více než „konzervatismus a reakce“. „Souvislost s ostatní kulturní a společenskou prací“ tvoří právě tak málo revolučních perspektiv jako boj proti liberalistické kultuře, který je dnes jen bojem Dona Quijota proti větrným mlýnům.

Levou frontu? Ano! Ale takovou, která dovede jít dále — za sterilní nekonformismus.